

Yeni YÖK Yasa Tasarısı Çalışmaları Bağlamında Türkiye'deki Yükseköğretim Sisteminin Değerlendirilmesi*

Evaluating Turkish Higher Education System within the Framework of New Higher Education Act Studies *

Gülsün ATANUR BASKAN, Sakine SİNCER

ÖZ

Tüm dünya genelinde yükseköğretime duyulan ihtiyaç her geçen gün artarken üniversiteler, uluslararası standartlara ulaşmak için çaba göstermektedir. Küresel dünyada rekabet edebilecek bir konuma gelebilmek için Türkiye'deki mevcut yükseköğretim sisteminin yeniden yapılandırılması gerektiğine dair bir tartışma uzun zamandır süregelmektedir. Bu bağlamda 1,5 yıldan beri üzerinde çalışılmakta olan yeni yükseköğretim yasa taslağına son hali verilmiş ve paydaşlara iletilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki mevcut yükseköğretim sistemini yeni yükseköğretim yasa taslağına ilişkin çalışmalar çerçevesinde değerlendirmektir. 1981 yılında yürürlüğe girmiş olup, günümüz yükseköğretim ihtiyaçlarına karşılayamaz bir hale gelen 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, yeni yükseköğretim yasa taslağı ile karşılaştırılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Yükseköğretim, Yeniden yapılandırma, Küresel ihtiyaçlar, Türkiye

ABSTRACT

The global demand for higher education has been increasing all over the world and universities endeavor to reach international standards. It has been discussed for a long time that it is crucial to restructure the existing higher education system in Turkey to achieve a competitive position in global world. Within this scope, the new higher education act, on which studies have been going on for 1,5 years, has been shaped and broached to stakeholders. The aim of this study is to evaluate the existing higher education system in Turkey within the frame of the new higher education act studies. The weak points of the Law of Higher Education No. 2547 published in 1981, which cannot meet the needs of today's higher education, will be compared to the new draft law for higher education.

Keywords: Higher education, Restructuring, Global needs, Turkey

GİRİŞ

Eğitim sisteminin içinde yer alan bütün kademeler arasında en çok öneme sahip olduğu düşünülen yükseköğretimin, topluma liderlik ve rehberlik etmesi beklenir. Yeni normlar ve fikirler yaratarak bunları topluma aktarması beklenen üniversiteler sadece bilgi aktarma görevini yerine getirmekle kalmaz, insanlığın yararı için kullanılabilir yeni bilgilere ulaşmak için

araştırmalar ve çalışmalar yürütürler. Bu yüzden, yeni buluşlar ve araştırma sonuçları ile toplumun ekonomik, siyasi ve sosyal yaşamlarını büyük ölçüde etkileyen üniversiteler, tüm dünyada çok önemli bir yere sahiptir (Gürüz, 2003; 2008).

Üniversitelerin toplum açısından böylesi önemli bir rolü olması nedeniyle Türkiye'de de yükseköğretim, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerine göre daha fazla ilgi odağı olagelmiştir. 19.

*Bu çalışma, 09-11 Nisan, 2014 tarihleri arasında Roma'da düzenlenen "3. Dünya İşletme, Ekonomi ve Yönetim Konferansı"nda sözel bildiri olarak sunulmuştur.

*This study was presented as an oral presentation at the "3. World Conference on Business, Economics and Management" in Rome on 09-11 April, 2014.

Gülsün ATANUR BASKAN (✉)

Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, TÜRKİYE
Hacettepe University, Institute of Educational Sciences, Ankara, TURKEY
gulsunatanurbaskan@gmail.com

Sakine SİNCER

Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, TÜRKİYE
Hacettepe University, Institute of Educational Sciences, Ankara, TURKEY
sakinesincer@hacettepe.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 09.06.2014

Kabul Tarihi/Accepted : 24.07.2014

yüzyılın başlarından bu yana, Türkiye’de yükseköğretim sistemi ülkenin gündeminden düşmemiş ve pek çok reform ve değişikliğe uğramıştır (Dölen, 2010; Kaya, 2009).

Yükseköğretim alanı tüm dünyada genişlerken her geçen gün daha fazla öğretim üyesi ve öğrenci yükseköğretimin sistemine dâhil olmaktadır. Doğa, mühendislik, sağlık, insani bilimler ve sosyal bilimler gibi alanlar nicel, nitel ve kurumsal anlamda gelişmekte, her geçen gün daha fazla sayıda araştırmacı bu alanlarda çalışmalarını sürdürmektedir. Yükseköğretim kurumları günümüzde büyük bir sistem haline gelmiştir. Bir dönem, sadece elit kesimin eğitimi ile sınırlı olduğu düşünülen yükseköğretim artık kitlesel bir boyut kazanmıştır. Bu gelişmeler sonucunda, yükseköğretim ulusal ölçekte yürütülmesi gereken bir faaliyet olarak değil, evrensel bir düzlemde ele alınması gereken bir uğraş olarak öne çıkmaktadır. Bugün yükseköğretime yönelik talep tüm dünyada artmakta, yükseköğretim alanı tüm dünyada genişlemekte ve kitleselleşmektedir. Türkiye yükseköğretim alanı da gerek dünya genelindeki eğilimlere, gerek 21. yüzyıl Türkiye’sinin ihtiyaçlarına uygun olarak sürekli bir büyüme eğilimi içindedir (Yükseköğretim Yasa Tasarısı Taslağı, 2013).

Türkiye’de üniversite sayısı, yükseköğretim ile ilgili yasaların çıkarıldığı 1933’te 1, 1946’da 3, 1960’ta 7, 1973’te 12 ve 1981’de 19’dur. Bu tarihte ülkemizde yükseköğretim alanında eğitim gören öğrenci sayısı 322.320’dir. 2003 yılına gelindiğinde ise, ülkemizde 53 devlet ve 24 vakıf olmak üzere toplam 77 üniversite varken toplam yükseköğretim öğrenci sayısı 1.918.843 idi. Bugün ise 109 devlet ve 70 vakıf olmak üzere toplamda 179 üniversitemiz varken yükseköğretimdeki öğrenci sayısı da 4.353.542’ye ulaşmıştır. Türkiye’de 1980 yılında yaklaşık % 6 olan yükseköğretim okullaşma oranı, 2010-2011 eğitim öğretim yılında yaklaşık % 40’a ulaşmıştır. Bu doğrultuda, Türkiye’de yükseköğretim alanı önümüzdeki yıllarda da hızla büyümeye devam edecektir. OECD tahminlerine göre, Türk yükseköğretim sistemi, 2005-2025 yılları arasında OECD ülkeleri içinde en hızlı büyümeyi sağlayacak sistem olarak görülmektedir (Yükseköğretim Yasa Tasarısı Taslağı, 2013).

Türkiye’de yükseköğretimin ortaya çıkışı Batı’dan farklı olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Tanzimat Fermanı’nın ilan edilmesiyle hız kazanan batılılaşma çabaları doğrultusunda, Avrupa tarzı bir üniversite kurma ihtiyacı doğmuş ve 1846 yılında Darülfünûn’un kurulmasına karar verilmişse de Darülfünûn, 1863 yılına kadar eğitim vermeye başlayamamıştır (Gürüz, 2003). Darülfünûn’un kurulması, Türkiye’de yükseköğretimin gelişimini anlamak açısından oldukça önemlidir. Darülfünûn, Osmanlı döneminde eğitim veren medreselerden tamamen bağımsız olarak kurulmuştur. Bir başka deyişle, Türkiye’de yükseköğretim kurumları var olan eğitim kurumlarının evrilmesi ile değil, söz konusu eğitim kurumlarının yerini almak üzere ortaya çıkmış ve gelişmiştir (Kocatürk, 1984). 1919 Nizamnamesi ile özerklik kazanan Darülfünûn, Cumhuriyet’in ilk yıllarında da toplumun çağdaş ve uygar bir toplum haline getirilmesi için ayrı bir önem taşımaktaydı (Akyüz, 2013). 1923’te İstanbul Darülfünûn adını alan bu üniversite, nitel ve nicel açıdan üniversite adının gereklerini içinde barındıran bir kurum olmaktan uzak görülmektedir (Baskan, 1985). Atatürk,

gerek Darülfünûn’un yeniliklere karşı direnmesi sonucu gerekse yükseköğretim kurumlarının yurt genelinde dengeli dağılmasını sağlamak için Ankara’da da üniversite açılmasını teşvik etmiştir. Darülfünûn’un bir üniversite olarak kendinden beklenenleri karşılayamadığı görülünce, Mayıs 1933’te kabul edilen 2252 sayılı Kanun ile Darülfünûn kapatılmıştır. 1933 reformu ile İstanbul Üniversitesi kurulmuş ve böylece üniversite kavramının adını dolduracak bir üniversitenin eğitime başlaması sağlanmıştır. İstanbul Üniversitesi’nden sadece dokuz gün sonra kabul edilen 2291 sayılı Kanun ile Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur. Bununla birlikte, yükseköğretim sisteminde 1946 yılında kabul edilen 4936 sayılı Kanun ile yeni düzenlemelere gidilmiştir. 1946 yılında Türkiye’de çok partili sisteme geçilmesiyle birlikte özgürlük talebinde bulunan üniversiteler, bu kanun ile özerkliğe kavuşmuştur. 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra 4936 sayılı Kanun da bazı düzenleme ve değişiklikler yapılsa da, bu kanun da Temmuz 1973’te kabul edilen 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ile geçerliliğini yitirmiştir. 1750 sayılı Kanun çerçevesinde kurulan ilk Yükseköğretim Kurulu (YÖK), 1971’de Anayasa Mahkemesi’nin ilgili maddeyi iptal etmesiyle, henüz çalışmalarına başlayamadan kapatılmıştır. 1750 sayılı Kanun yürürlüğe girdikten sonraki 10 yıl boyunca ülkede yaşananlardan ötürü ve yükseköğretimin çağdaşlaşması için 6 Kasım 1981’de kabul edilen 2547 sayılı Kanun ile Türk yükseköğretim sistemi köklü değişiklikler geçirmiştir (Baskan, 1985; 1990; 2010).

Görüldüğü gibi, Türkiye’de yükseköğretim sistemi pek çok farklı kanun ile düzenlenmiş olup her yeni kanun sürekli değişmekte olan küresel dünyanın ihtiyaçlarını karşılamak üzere yükseköğretim sistemini iyileştirmeyi amaçlamıştır. Türkiye’de son 1,5 yıldır yükseköğretim sistemini düzenleyecek yeni bir kanun tartışılmaktadır. Bu amaçla, YÖK yükseköğretim sistemini düzenleyecek yeni bir yasa tasarısı hazırlanarak kamuoyuna ve diğer paydaşlara sunulmuştur.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki yükseköğretim sistemini yeni Yükseköğretim Yasa Tasarısı Taslağı çerçevesinde incelemektir. Bu amaçla, öncelikle 2547 sayılı Kanunun kabul edildiği dönemdeki koşullar ve yasanın gerekçesi ele alınacaktır. Daha sonra, mevcut yasa yeni Yükseköğretim Yasa Taslağı ile kıyaslanacak ve yeni Yükseköğretim Yasa Tasarısı Taslağı’nın Türk yükseköğretim sistemi açısından neler getireceği ve genel gerekçede belirtilen hedeflere ulaşip ulaşamayacağı ele alınacaktır.

YÖNTEM

Bu çalışma, belge taraması yöntemiyle hazırlanmıştır. Bu bağlamda, belge analizi ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında analiz edilen ve değerlendirilen belgeler 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile yeni Yükseköğretim Yasa Tasarısı Taslağı’nın Ocak 2013’te yayınlanan en son metnidir.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu çalışmanın sonuçları iki bölüme ayrılarak verilecektir. İlk bölümde 1981’de kabul edilen 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ele alınırken, ikinci bölüm yeni Yükseköğretim Yasa Tasarısı Taslağı’na ayrılacaktır.

6 Kasım 1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu

2547 sayılı Kanun 1981 yılında kabul edilmeden önce, Türkiye'deki yükseköğretim sistemi toplumun ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzaktı. Akyüz (2013)'e göre yükseköğretimin sistemi, nitel ve nicel amaçlara ulaşmakta sınırlı kalmaktaydı. Yükseköğretimdeki nitelikli gelişme çok yavaş olduğu için yükseköğretime ayrılan bütçe göz önünde bulundurulduğunda mevcut kapasitenin akıllıca ve yararlı bir şekilde kullanılmadığını söylemek mümkündür (2547 sayılı Kanunun Genel Gereği).

1750 sayılı Üniversiteler Kanunu, yükseköğretimin bir bütün olarak ele alınması gerektiğini açıkça belirtse de üniversiteler, yüksekokullar ve akademiler farklı kanunlar tarafından düzenleniyordu ki bu durum, yükseköğretim kurumları arasında yapısal farklılıklar olmasına neden olmaktaydı. Üniversiteler 1750 sayılı Kanun ile düzenlenirken, İktisadi ve Ticari Bilimler Akademileri 1784 sayılı Kanun ile düzenlenmekteydi. Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri 1184 sayılı Kanun ile düzenlenirken Güzel Sanatlar Akademileri 1172 sayılı Kanun tarafından düzenlenmekteydi. Yükseköğretim kurumlarını düzenleyen bu kadar farklı kanunun olması, yükseköğretim kurumlarının işleyişini büyük ölçüde engellemekteydi. Ayrıca, farklı yükseköğretim kurumlarında verilen akademik unvanlar, bir uyum ve belirli ortak standartlardan yoksun bulunmaktaydı. Örneğin, 1750 sayılı Kanun ile 7334 sayılı Kanunların akademik unvan verme koşulları birbirinden farklıydı. Farklı yükseköğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanlarına akademik unvan verilmesi sırasında farklı yol ve yöntemlerin izlenmesi, özlük hakları açısından da haksızlıklara sebep olurken; bu haksızlık kurumlar arasında sürtüşmeye neden olmaktaydı. Yükseköğretim kurumlarını düzenleyen kanunlar arasındaki uyumsuzluk ve karmaşa, üniversite öğrencilerinin farklı diplomalar alması sonucunu da doğurmaktaydı. Farklı kurumlar tarafından verilen eğitimin niteliklerinin de farklı olduğunu belirtmek gerekir. Bir başka deyişle, yükseköğretim kurumlarında verilen eğitimin farklı düzeylerde olması da farklı niteliklere sahip akademisyen ve öğrenci yetiştirilmesine neden olmaktaydı (Baskan, 2010).

Yükseköğretim kurumlarını düzenleyen çok sayıda kanun olması yükseköğretime ilişkin merkezi bir organın kurulmasını engellemekteydi. Bu yüzden, yeni açılan üniversiteler için öğretim elemanı yetiştirmenin ortak bir yolu yoktu. Ayrıca, yükseköğretim sistemine hâkim olan karmaşa, yükseköğretim sisteminin alt sistemleri arasında işbirliği ve uyum sağlanmasına da mani olmaktaydı. Bu yüzden, sözü edilen dönemdeki yükseköğretim kurumları ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücü yetiştirme konusunda yeterli değildi. 1974 ile 1980 yılları arasında sayıları hızla artan yükseköğretim kurumları, ortak bir amaç ve eşgüdümünden yoksundu (Akyüz, 2013; Doğramacı, 2000).

Yukarıda belirtilen nedenlerle, 1980 yılına gelindiğinde, yükseköğretim sistemindeki farklılıklar sosyal dengeyi ve fırsat eşitliğini bozacak düzeye ulaşmıştı. Yükseköğretim kurumları tarafından verilen eğitimin kapasite sınırlılığı ve nitelik sorunu olmak üzere iki temel problemi vardı. 2547 sayılı Kanun, yükseköğretim sisteminde görülen bu sorunları kalkınma planlarının yanı sıra modern teknoloji ve bilim çerçevesinde çözme-

amaçlamaktaydı. Ayrıca, ülkenin ihtiyaçlarını karşılamak için mali kaynakların akıllıca kullanılmasını öngörmekteydi. Bu yüzden 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun, Türkiye'deki yükseköğretim sistemine hâkim olan karmaşaya son vermek için sistemin yeniden yapılandırılması gibi temel bir amacı bulunmaktaydı.

Yükseköğretim sistemini düzenleyen yeni kanun, yeni bir yapılanmayı da beraberinde getirmiştir. Öncelikle planlama, düzenleme, yönetim, eğitim ve araştırma faaliyetlerine rehberlik etmek üzere Yükseköğretim Kurulu kuruldu. 2809 sayılı Kanun ile yükseköğretim kurumları da yeniden yapılandırıldı. Bu yeni yapılanma, esas olarak yükseköğretim sisteminde görülen kurumsal ve fonksiyonel bölünmeyi ortadan kaldırmayı amaçlamaktaydı. Devlet akademileri, yeni üniversiteler kurmak üzere birleştirilirken bütün yüksekokullar ve konservatuvarlar üniversitelere bağlandı. Öğretmen okulları ise, mevcut üniversiteler bünyesinde fakültelere dönüştürüldü (Baskan, 1985).

Kısacası, 2547 sayılı ve 1981 tarihli Yükseköğretim Kanunu'nun temelde bütünlük ve uyuma odaklandığını ve bu amacı da başarıyla gerçekleştirdiğini söyleyebiliriz.

Yeni Yükseköğretim Yasa Tasarısı Taslağı'nın Genel Gereği

Türkiye de, sınırların ortadan kalkmasını sağlayan küreselleşmeden nasibini almaktadır. Yeni Yasa Tasarısı Taslağı'nda, kabul edildiği dönemin sosyo-politik iklimini yansıtan 2547 sayılı Kanun ile düzenlenen mevcut yükseköğretim sisteminin, küreselleşen dünyanın ihtiyaçlarını karşılamasının zor olabileceği ifade edilmektedir. Türkiye'deki yükseköğretim sistemi de tüm dünyada olduğu gibi her geçen gün daha da büyümektedir.

"Yeni YÖK Yasa Taslağı'nın Ocak 2013'te kamuoyuna sunulan metninde de belirtildiği gibi, yükseköğretimin yeniden yapılandırılmasının, bireylerin dünyanın değişen koşullarına uyum sağlayabilecek bilgi, beceri ve yetkinliklerle donatılması, girişimde bulunmaktan ve sorumluluk almaktan kaçınmayan, eleştirel düşünme becerilerine sahip, insan hakları ve demokrasi, çevresel, kültürel ve estetik değerler konularında duyarlı etkin yurttaşlar olması, ayrıca verilen eğitimin geniş kitlelere erişerek ülkenin yarışmacı potansiyelini geliştirmesi, yapılan araştırmaların uluslararası düzeyde saygınlığı olan bilim ve sanat üretimine yönelmiş olması, ülkenin rekabet edebilirliğine destek olması, topluma hizmet faaliyetlerinin etkin ve sürdürülebilir kılınmasını amaçlaması gerekmektedir. Yeni YÖK Yasa Taslağı'nın öngördüğü yeni sistemin kendi kendine öğrenen, gelişen ve kendini sürekli yenileyen bir yapıya sahip olacağı belirtilmektedir." (Yeni Yükseköğretim Yasa Tasarısı Taslağı, 2013).

Yeni Yasa Taslağı, Türk yükseköğretim sistemini küresel dünyanın ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yapılandırmak üzere hazırlanmış olup kamuoyuna ve diğer paydaşlara sunulmuştur. Çalışmamızın bu kısmında, yeni yasa taslağı, taslağın genel gerekçesinde belirtilen beş temel ilke bağlamında ele alınacaktır. Bu beş ilkeyi şöyle sıralayabiliriz: **Çeşitlilik, kurumsal özerklik ve hesap verebilirlik, performans değerlendirmesi ve bilimsel rekabet, mali esneklik ve çok kaynaklı gelir yapısı, kalite güvencesi** (Yeni Yükseköğretim Yasa Tasarısı Taslağı, 2013).

Çeşitlilik

Tartışmaya açılan yasa çalışmasının dayandığı temel ilkelerin başında çeşitlilik ilkesi gelmektedir. Üniversite yönetimlerinin tek-tip ve merkezi politikalar ekseninde yapılandırılması yerine, farklı özelliklerdeki üniversitelerin farklı yönetim modelleri eşliğinde faaliyette bulunabilmeleri öngörülmektedir.

Yeni Yasa Tasarısı Taslağı, mevcut üniversite türlerini çoğaltarak çeşitliliği sağlamayı hedeflemektedir. Yeni yasa taslağı dört farklı üniversite tipini öngörmektedir: Devlet üniversiteleri, vakıf üniversiteleri, özel üniversiteler ve yabancı üniversiteler. Özel üniversiteler ve yabancı üniversiteler kavramını ortaya atan yeni yasa tasarısı taslağına göre, yabancı üniversiteler Türkiye’de bölüm veya fakülte açabilecektir. Oysa var olan üniversitelere yabancı üniversitelerin eklenmesi, çeşitlilik ilkesinin gereklerini yerine getirmekten uzaktır. Ayrıca, devlet üniversiteleri de kurumsallaşmış ve kurumsallaşmamış olarak ikiye ayrılırken, kurumsallaşmış üniversitelerde bir Üniversite Konseyi kurulması öngörülmektedir. Böylece, devlet üniversiteleri yönetim aşamasında farklı uygulamalara tabii olacaktır. (Ankara Üniversitesi Senatosunun “Yeni Yükseköğretim Kanunu Taslağına” İlişkin Görüş ve Önerileri, 2014). Bu nedenle, Yeni Yasa Taslağı’nın, 2547 sayılı Kanun ile sağlanan yükseköğretimdeki uyuma zarar vereceği, üniversiteler arası barış ve huzuru bozacağı, konu ile ilgili rahatsızlıkları arttıracığı düşünülmektedir.

Kurumsallaşmış/kurumsallaşmamış üniversite ayrımı, yükseköğretim kurumları arasındaki yetkinlik farklarının süreceğini de işaret etmektedir. Bu bağlamda Yeni Yasa Taslağı’nda yükseköğretimin yapısını iyileştirmeye dönük bir stratejiden bahsetmek mümkün değildir. Araştırma/egitim kurumları ayrımı da belirsizlik içermektedir. Araştırma ile öğretimin birbirinden ne şekilde ayrıştırılabileceği başlı başına bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yasa taslağı’nda bu tartışma yer almamaktadır.

Yükseköğretim kurumlarının hangi alanlarda ve ne şekilde ihtisaslaşacaklarının kanun ile belirlenmesi ve müdahale edilmesi, kurumların gelişmesinin önünde bir engel olarak görülmektedir. Oysa ihtisaslaşma, ancak kurumlar arası etkileşim ve kaynak transferinin akılcı kullanımı ile istenen sonuca ulaşabilmektedir. Bu etkileşim sonucunda, ihtisaslaşmanın YÖK gibi bir süper sistem ve yereldeki gelişme ve değişimleri görmesi mümkün olmayan kurumlar tarafından değil, yükseköğretim kurumlarının kendilerine ilişkin planlamaları ile şekillenen bir eşgüdüm ile gerçekleştirilmelidir.

Kurumsal Özerklik ve Hesap Verebilirlik

Yükseköğretim Kurulu bünyesinde yürütülen yasa tasarısı çalışmalarının, yükseköğretimde kurumsal özerkliği teşvik etmekte, yükseköğretim kurumlarımıza yaptıkları üretim üzerinden kendi alanlarını genişletme imkânı sağladığı belirtilmektedir (Yükseköğretim Yasa Tasarısı Taslağı, 2013). Kurumsal özerkliğin teminat altına alınabilmesi adına şeffaflık ve hesap verilebilirlik de bir zorunluluk olarak görülmekte, yükseköğretim kurumlarımızın yerel, ulusal ve uluslararası düzlemlerde paydaşlarıyla etkin işbirliği yapabilen ve aynı zamanda hesap verebilir hale gelmeleri öngörülmektedir. Bu bağlamda, bütün yükseköğre-

tim kurumlarının şeffaf bir yapı içerisinde kendi kurullarına, öğrencilerine, öğretim elemanlarına, bulunduğu bölgeye, ilgili üst-kurula ve uluslararası kalite kuruluşlarına hesap verebilecekleri belirtilmektedir.

Yeni yasa taslağı’nda, yükseköğretim kurumları için akademik özerklik ortamı sağlanacağı belirtilse de, 2547 sayılı Kanun ile öğretim elemanlarının akademik özgürlüğünün zaten sağlanmış olduğunu belirtmekte fayda vardır. Geçen 30 yılı aşkın süre içinde bunun aksi gerçekleşmemiş, üniversitedeki öğretim elemanlarının araştırma konularına hiçbir kurum ve kişi tarafından müdahale edilmesi söz konusu olmamıştır. Öte yandan mevcut Bütçe Kanunu gereğince, üniversiteler hâlihazırda mali anlamda hesap verebilirlik ilkesinin gereğini yerine getirmektedir. Bu bağlamda yeni bir yasaya ihtiyaç duyulduğu söylenemez.

Görüldüğü gibi, yeni adıyla TYK (Türkiye Yükseköğretim Kurulu) mevcut YÖK’ten çok daha güçlü ve denetleyici bir yapıya kavuşturulmuştur. Üniversitelerin, böylesi güçlü bir TYK’nın varlığının yarattığı ortamda, pratikte özerkliklerini koruyabileceklerini söylemek olanaklı değildir.

Performans Değerlendirmesi ve Bilimsel Rekabet

Yeni Yasa Tasarısı Taslağı’nda üzerinde durulan bir diğer ilke ise bilimsel rekabet imkân ve ortamlarının geliştirilmesi olduğu belirtilirken ülkemiz yükseköğretiminin en önemli sorunlarından birinin mevcut rekabetsizlik ortamı olduğu ifade edilmektedir. Rekabeti teşvik etmek için, yükseköğretim kurumlarının akademik bakımdan kurumsal kapasitelerini ve performansını öne çıkaran bir yönetim modeli geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Ancak, istatistiklere bakıldığında, bu rekabeti gerçekleştirmek için her üniversitede gerekli altyapı, bina, araç gereç ve yeterli öğretim üyesi mevcut olmadığı herkesçe bilinmektedir. Ayrıca, yüksek nitelikli bir araştırma ve öğretim kalitesi için rekabet dinamikleri harekete geçirmek için gerekli olan mevcut yasanın değiştirilmesi ile değil, yükseköğretim sistemine egemen olan anlayışın değişmesi ile sağlanabilecektir. Ayrıca, yeni yasa tasarısı taslağı’nda öğretim elemanlarının akademik faaliyetlerinin yetkinliğinin ‘performans kriterleri’ çerçevesinde ölçülmesi önerilmektedir. Söz konusu değişiklik farklı disiplinlerdeki akademik faaliyetlerin benzer parametreler uyarınca ve dolayısıyla toptancı bir yaklaşım vasıtasıyla değerlendirilmesi sonucunu doğuracaktır. Bu toptancı yaklaşım, yaratıcı akademik faaliyetlerin örselenmesine neden olabilecektir. Oysa ‘performans kriterleri’ değil, akademinin kendi kurumları içinde belirlediği kriterleri kullanmak, akademisyenlerin üretkenliğine ve yetkinliğine katkıda bulunacaktır.

Bununla birlikte, öğretim elemanlarının istihdam güvencesi ortadan kalktığı için, uzun vadeli ve özgür akademik faaliyet yürütebilmeleri imkânsız kılınmaktadır (İstanbul Üniversitesi’nin Yeni Yükseköğretim Yasa Taslağı Önerisi Konusundaki Görüşleri, 2014). Akademik faaliyetlerin giderek daha sofistike hale geldiği günümüz dünyasında, bilime ve sanata yapılacak nitelikli bir katkı için gittikçe daha uzun ve yoğun çalışma yürütülmesi gerektiği açıktır. İşsiz kalma kaygısı olan bir öğretim elemanının bu

tip bir çaba içine girmesi imkânsız gibi gözükmektedir. Türkiye gibi birçok disiplinde daha fazla ve daha yetkin akademisyene ihtiyaç duyulan bir ülkede, mevcut önerinin gerçekçi olmadığı görülmektedir (Çakmakçı, 2014).

Mali Esneklik ve Çok Kaynaklı Gelir Yapısı

Yeni yasa taslağına göre, yeni bir yükseköğretim finansman modeli geliştirilmesi öngörülmektedir. Bu nedenle, yeni yasa tasarısının ele aldığı temel maddelerden birinin de yükseköğretim kurumlarımızın mali esneklik içerisinde hareket edebilmeleri ve finansal kaynaklarını çeşitlendirebilmeleri olduğu belirtilmektedir. Bu yapı içerisinde, üniversitelerimizin bölgesinden ve mezunlarından daha fazla katkı alabilmelerini teşvik eden bir sistem öngörüldüğü ifade edilmektedir. Üniversitelerimizin uluslararası projeler üretmek kaynağı sağlamalarının da yolunun açılacağı ifade edilmektedir.

Üniversitelerimizin 2547 sayılı mevcut Kanun çerçevesinde de uluslararası projeler üretmek ve bu projelerden yararlanarak kaynak sağlayabildikleri ortadadır. Bu yüzden, üniversitelerimizi çok kaynaklı bir gelir yapısına kavuşturmak için herhangi bir yasal engel bulunmadığı ve yasa değişikliğine gerek olmadığı düşünülmektedir.

Kalite Güvencesi

Yeni yasa tasarısının genel gerekçesinde yer alan maddelerden biri de Türk yükseköğretiminin başarılı uluslararası platformda yarışabilecek ölçüde bir kalite ve denetim sistemine sahip olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, Yükseköğretim Kurulu bünyesinde şekillendirilmeye çalışılan yasa önerisinin, uluslararası tanınırlığı olan bir kalite sisteminin oluşturulmasını temel aldığı belirtilmektedir. Yeni yasa taslağına göre, “yükseköğretimin yeni yasal çerçevesi içerisinde Yükseköğretim Kurulu, bugüne kadar olduğu gibi sadece girdi kontrolü değil, süreç ve çıktı kontrolü de yapmak zorundadır” ifadesi yer almaktadır.

Yükseköğretim Kurulu’nun süreç ve çıktı kontrolü yapmasının, yasa tasarısı gerekçesinin dayandırıldığı beş temel ilkeden biri olan özerkliğe aykırı olduğu düşünülmektedir. Yükseköğretim, denetlenmesi gereken bir faaliyetler bütünü olarak tarif edilmektedir. Bu nedenle yükseköğretim faaliyetlerinin ‘kalitesi’nin nicel olarak ölçülebileceği varsayılmaktadır. Kalite denetimini sağlamak için ise bir Denetim ve Kalite Koordinatörlüğü kurulması yasa tasarısında öngörülmekte ve bu sayede ‘sadece girdi değil (akademik) çıktı’nın da denetlenebileceği varsayılmaktadır. ‘Akademik çıktı’, denetlenmesi gereken bir faaliyet olarak görülmüştür. Fakat yükseköğretim faaliyetlerinin nitel olarak yasalarla ölçülebileceği varsayımının temelde yanlış olduğu düşünülmektedir; ayrıca ‘akademik çıktı’nın denetlenmesine yönelik her uygulama akademik özgürlüklerin ihlali anlamına gelecektir. Üniversitelerin ‘ekonomik çıktı’larına odaklanmanın ise üniversitelerin geleneksel bilimsel atmosferine ve varoluşu nedenine zarar vereceği düşünülmektedir.

Ayrıca, Türkiye’deki yükseköğretim sistemi, Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin sahip olduğu özerk bir kalite ajansından yoksundur. Yeni yasa taslağı gereğince TYK bünyesinde oluşturulacak bir Kalite Kurulu kalite güvencesini sağlamaktan çok uzak olacaktır. TYK bünyesinde kurulacak Kalite Kurulu’nun memur an-

layışından öteye geçemeyeceği düşünülmektedir. Bu, gelişmiş ülkelerde de bağımsız bir kurum tarafından gerçekleştirilmektedir. Diğer yandan, bu kurula atanacak kişilerin belirli siyasi ve ekonomik bağlantılarla o kurullarda yer almak için çaba göstermeleri çok uzak bir ihtimal gibi görünmemektedir. Otoriter bir TYK içinde, ehliyetli ve bağımsız kişilerden ve kuruluşlardan oluşan bir yapının kurulması pek mümkün görülmemektedir (Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nin Yeni Yükseköğretim Yasa Taslağı Üzerine Görüş ve Önerileri, 2014).

Gürüz’ün de ifade ettiği gibi, yasa taslağının ve Akademik Değerlendirme Kurulu’nun oluşturulmasında, YÖK başkanının yetkilerinin aşırı olduğu düşünülmektedir. Üniversitelerdeki rektör seçimine dair hesaplar ile üniversiteler arasındaki çekişmelerin bu önemli komitenin oluşumunu olumsuz yönde etkileyeceğinden endişe duyulmaktadır.

SONUÇ

Yeni yasa taslağı, Türkiye’deki yükseköğretim sistemini küresel dünyanın ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yapılandırılmayı amaçlamaktadır. Bu gerekçe ve hedeflerle Yükseköğretim Kurulu, daha nitelikli eğitim-öğretim, araştırma ve toplumsal hizmet girişimlerine imkân tanıyan bir yasal zemini kurmayı hedefleyen yeni bir yükseköğretim sistemini öngörmektedir. Yeni yasa taslağının, önemli yapısal değişiklikler öngören kapsamlı bir yasa olduğu açık olmakla birlikte söz konusu değişiklikler üniversiteleri neo-liberalizm ile uyumlulaştırma yolunda bir adım gibi görünmektedir.

Yeni YÖK Yasa Tasarısı Taslağı’nda, yükseköğretimin işleyişine ilişkin ilkeler ‘ticari işletme kavramından’ hareketle, yükseköğretim bir sektör olarak tanımlanmaktadır. ‘ticari işletme kavramı’nın şekillendirdiği bir yükseköğretim yapısı, ancak kısa vadeli kâr güdüsü ve toplumun küçük bir kesimine fayda sağlama kaygısı ile bilgi üretebilir. Toplumun geniş kesimlerinin erişimine açık bir yükseköğretim yapısının kâr etme güdüsünden uzak olması gerektiği düşünülmektedir.

Bu bağlamda, bu yeni yasanın genel gerekçede belirtilen hedeflere ulaşmakta yetersiz kalacağı ve bu yasa tasarısı taslağının, hedeflenen yükseköğretim reformuna temel teşkil edemeyeceği öngörülmektedir. *Söz konusu hedeflere, yasalarla değil ancak sisteme yön veren kişilerin anlayışının değişmesiyle ulaşılabileceği açıktır. Bu amaçla Türkiye’de yükseköğretim sistemini düzenleyen mevcut yasanın değiştirilmesine gerek olmadığı düşünülmektedir. Yasaları kısa zamanda ve kolaylıkla değiştirmek mümkün olsa da, anlayışların ve tutumların ancak uzun vadede değişebileceği herkesçe bilinmektedir. Bu nedenle, yasaları değiştirmek kolay olsa da, asıl önemli olanın anlayışı değiştirmek olduğu düşünülmektedir. Anlayış değişmediği sürece yasalar değişse de, beklenen sonuçların elde edilmesi pek mümkün görünmemektedir. Yeni yasalar yapmak yerine iş başındaki liderlerin anlayışlarının değiştirilmesi veya yukarıda belirtilen ilkelerin gerçekleşmesi için gerekli adımları atabilecek ve mevcut yasayı bu doğrultuda yorumlayabilecek güçlü liderlerin sisteme yön vermesi gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle, yeni Yükseköğretim Yasa Tasarısı Taslağı’nın genel gerekçesinde yer alan beş temel ilkenin gerçekleştirilmesi için anlayış ve davranışların değiştirilmesinin daha doğru olacağı açıktır.*

KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (2013). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ankara Üniversitesi Senatosu'nun "Yeni Yükseköğretim Kanunu Taslağına" İlişkin Görüş ve Önerileri (27.11.2012). Retrieved from <https://yeniya.yok.gov.tr/files/0f04a560cdf0d41fe971f3899eb7c19..pdf>
- Baskan, G.A. & Öztürk, D. (2010). *Türkiye'de Yükseköğretimin Yönetimi*.
- Baskan, G.A. (1985). *12 Eylül 1980 Öncesi Dönemde Yükseköğretimde Sorunlar, Bu Tarihten Sonra Alınan Önlemler, İlk Sonuçlar*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Baskan, G.A. (1990). *1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu ile 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun Örgüt Yapısı ve Yönetim Süreçleri Açısından Karşılaştırılması*. Doktora Tezi. Ankara.
- Çakmakçı, N. (2014). *Çetinsaya'nın Stratejik Vizyon Çalışması 12 Mayıs'ta Açıklanıyor*. Retrieved from <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/26254942.asp>
- Doğramacı, İ. (2000). *Günümüzde Rektör Seçimi ve Atama Krizi, Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim Yönetimine Bir Bakış*. Ankara: Bilkent Üniversitesi Yayınları.
- Dölen, E. (2010). *Türkiye Üniversite Tarihi 5, Özerk Üniversite Dönemi (1946-1981)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gürüz, K. (2003). *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Gürüz, K. (2008). *Yirmi Birinci Yüzyılın Başında Türk Milli Eğitim Sistemi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- İstanbul Üniversitesi'nin Yeni Yükseköğretim Yasa Taslağı Önerisi Konusundaki Görüşleri. Retrieved from <https://yeniya.yok.gov.tr/files/13ed1f468fa264f0040d663e7183c9c6..pdf>
- Kaya, Y.K. (2009). *İnsan Yetiştirme Düzenimiz*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kocatürk, U. (1984). Atatürk'ün Üniversite Reformu ile İlgili Notları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 3, 4-95.
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin Yeni Yükseköğretim Yasa Taslağı Üzerine Görüş ve Önerileri. Retrieved from <https://yeniya.yok.gov.tr/files/2c60e639bf82c0547b24fa51ab074c6a..pdf>
- Yükseköğretim Yeni Yasa Tasarısı Taslağı*. Retrieved from <https://yeniya.yok.gov.tr/files/deaed4775cb01c29786a7dda47c57672..pdf>
- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu. Retrieved from <http://www.yok.gov.tr/documents/10279/29816/2547+say%C4%B1%C4%B1%20Y%C3%BCKsek%C3%B6%C4%9Fretim+Kanunu/f439f90b-7786-464a-a48f-9d9299ba8895>